

Dolors MIQUEL

La dona que mirava la tele

Barcelona: Empúries, 2010 («Narrativa», 375), 192 p., 18 €

És aquest un llibre tardà però en cap cas inoportú. Quan moltes de les reflexions que planteja ja han estat assumides a partir de les teoritzacions de Debord, Eco o Baudrillard i en les narracions de Pagès, Puntí o Oliván; quan escriptors com Monzó o Moliner ja han conquerit dignament la televisió; quan altres obres catalanes –*Els jugadors de whist* o *Egosurfing*– ja es lliuren als fenòmens virtuals que, com Internet, es disputen l'audiència social amb aquell mitjà; ara, Miquel, des de la confiança en la capacitat de certs usos del llenguatge per donar una imatge analítica del temps propi, «neuròtic, estressat», ofereix una reflexió poètica de la manera com la televisió, malgrat tot encara tan influent, mediatitza les relacions dels individus postmoderns amb si mateixos, els altres i el món. Des del difícil equilibri –no sempre ben mantingut– entre l'assumpció, la denúncia i la comprensió del fenomen televisiu, Miquel dóna forma poètica al bombardeig informatiu amb un bombardeig rítmic d'enumeracions de títols o noms de famosos, i amb salts constants d'un argument o un tema a uns altres. El zàping lingüístic es correspon a les visions superficials de la dona que mirava la tele per tal d'evitar enfrontar-se a si mateixa, a l'experiència traumàtica de l'avortament que acaba de patir. Immola el seu jo a la superficialitat de les simples formes visuals –que no distingeixen la Preysler de Bin Laden, que equiparen dolor, felicitat, mort i amor– mentre és només en la profunditat de darrere els ulls que es produeix el «misteri de ser cosa» que viu i salva.

Subjectes abolits, tots els teledependents esdevenen carn de canó del poder, «imitadors reals / de tot el que sortia a la pantalla, on hi cabia tot / i on tot era tractat com un espectacle impactant. / La televisió era el primer intent sistemàtic mundial / d'usar la tècnica per crear un poble a imatge i semblança de». Una lliçó omnipresent en les obres de Monzó o Pagès. Tanmateix, si aquestes són argumentals, Miquel cerca el subjecte i la vida exclusivament en la manca de narrativitat, perquè la narració «ordenava aquell devessall etern / de fets que era la vida»: «sí, el caos era l'estratègia de la vida, i l'ordre, / la muralla de contenció humana». Per enderrocar-la, es busca el poder de l'aiguabarreig no racional, incontenible, dels records, les emocions, les vivències sensuais: l'ànima, oposada al cervell: la poesia –tal com *Missa pagesa* (2006) havia reivindicat, ja des del títol, amb «els televisors i els

ordinadors / apagats», el «misteri» «que no es pot explicar». Es trenca així la «línia recta i pobra / de raciocini i temporalitat» en què l'argument converteix «aquell niu compacte, descabdellat, / de fils de vida». I llavors, «tot canta», àdhuc Belén Esteban. Tot es transforma «com es transformen les coses» (*Ver7s de la terra*, 2004) en la vida i en tants poemes de Miquel. «L'aigua es rebel·lava més forta que la pedra» i la dona que mira la tele reneix en subjecte poeta metamorfosat que escriu sobre aquella que va ser i sense saber-ho es transformava, sobre la dona que mirava la tele. Una experiència àmpliament compartida el tractament de la qual des d'aquesta perspectiva i amb un llenguatge líquidament construït contra els murs alts i plans de la simplificació del televisiu, alhora que a imatge i semblança d'aquest, esdevé la resposta de Miquel a la pregunta: «què hi pintava la poesia en aquell món en diferit?»

Aquest discurs poètic, a més, s'alimenta de teories sociològiques, científiques i històriques, i d'especulacions abstractes. En alguns casos, resulten massa simples –com quan s'adopta una posició monolítica contra la televisió i es divideix la societat entre la gent que la mira i els artistes o intel·lectuals. En d'altres, l'enèsima repetició de velles fórmules –«l'espectacle i la realitat s'imitaven l'un a l'altra», «el cos s'havia convertit en una mena de déu», «el semblar anava guanyant terreny al ser»... Algunes sonen desfasades –però no sempre a causa de l'autora: certament hi ha qui, a hores d'ara, encara s'espanta de la frivolitat de la televisió! O poden adoptar un to fatu –quan s'emeten judicis morals, laments per la marginació de la literatura o queixes massa insistents contra el diner i la fama. Però solen ser sanament crítiques i polèmiques –com quan es denuncia els que s'acullen a la moda de criticar la banalitat dels programes del cor però adoren el futbol o escriuen poemes fets «sols d'experiència», simples ecos migrats d'*El diario de Patricia*.

Ara bé: res de tot això juga contra el poema en si, ja que aquest no busca ni la traducció de teories en versos, ni el debat d'idees, ni la descoberta intel·lectual, sinó la formulació poètica –ço és, la presa de consciència no monolítica, l'articulació no fèrria– d'experiències humanes compartides –algunes exclusivament femenines– habitualment inconscients o desarticulades. Tots els elements són poèticament encaminats a la recuperació del sentiment innocent i de la meravella davant el miracle de la vida en un món que ha perdut la ingenuïtat –objectiu titànic i ja clàssic en la postmodernitat, exposat en les teories sobre narrativa de Barth o Eco, i realitzat en obres com *Sentimental*, el conte «Inspiració» de *La vida normal* o bona part d'*El millor dels mons*. I que, per tant, tampoc en poesia o en l'àmbit del sentiment no pot fer veure que ignora els coneixements que té, les teories que s'ha muntat, les opinions que genera constantment... la seva cultura perversa i perversificada, alhora que sàvia i alliberadora.

El conjunt del poema respira «d'una manera bauçaniana» –des de l'homenatge d'aquesta expressió a la citació inicial, passant pel tema o la construcció d'una veu amb reminiscències de les de *Carrer Marsala* o *El vellard*. *L'escarcellera*– i va acompanyat d'un «Glossari» en prosa explícitament deutor de les estructures de diccionari tan emprades per l'escriptor de Felanitx. Igual que aquelles, incita a una lectura multilínia de les pròpies entrades, però també del diàleg que aquestes mantenen amb els versos. Bona part de l'obra de Miquel s'ha construït com una

resposta feminitzadora a la tradició patriarcal: *Llibre dels homes* (1998) contestava Jaume Roig, les muses foren transformades en *El musot* (2009) i el glossari de *La dona que mirava la tele* feminitza Bauçà en una reconstrucció crítica i amb tocs d'humor de la cultura occidental, feta des del compromís explícit amb la pròpia condició de «dona, / de classe baixa i nació oprimida» –el deute amb Marçal és reconegut quan se citen aquests versos seus en el poema. Aquí, però, mancades del suport de l'estructura poemàtica ambivalent, multifuncional i plurisignificativa, moltes afirmacions, sovint infundades, esdevenen mera opinió irreflexiva o, fins i tot, nociva –n'és exemple la reinvençió que s'hi fa de l'afer Verdaguer o l'afirmació segons la qual «els poetes homosexuals mascles» són sobrevalorats en detriment de les dones pel fet de ser «mascles cardant amb mascles» en una societat «completament dominada per l'element masculí» però que, Miquel sembla oblidar-ho, ha estigmatitzat i castigat aquest pecat contra natura.

En qualsevol cas, *La dona que mirava la tele* suposa un salt qualitatiu i un guany d'interès per a l'obra de Miquel sense que aquesta hagi renunciat a cap dels principis que l'han constituïda. Alhora que esdevé una obra amb possibilitats de recuperar per a la poesia un lloc visible dins una societat que tendeix a rebutjar-la quan fa alguna cosa més que ecos d'*El diario de Patricia*. Un camí sens dubte deutor dels poetes medievals versionats per Miquel a *Cap home és visible* (2010), ja que, tal com exposa Cingolani al pròleg d'aquesta antologia, per ells, la poesia fou un instrument comú, un joc social, una ciència (tot i que gaia), una via compartida de pensament moral, sempre allunyada de la «banal veritat de la petita autobiografia». Quan cap home és visible perquè l'anècdota s'esborra i la llengua parla més enllà de la simple imatge, la poesia reconstrueix amb complexitat intel·lectual i sensual les experiències culturals, existencials i morals que conformen l'ànima humana. Esdevé així espai comú de trobada, de debat. I resulta sempre enriquidor, com acabem de fer, arribar-s'hi.

Jordi Marrugat

Universitat Autònoma de Barcelona